

GLOBAL ISISH VA SUV RESURSLARI TANQISLIGI MUAMMOSI

Lutfullayeva Nargiza Boxodirovna

lutfullaevanargiza23@gmail.com

Abdullayeva Dilnoza Kabirjanovna

dilnozaal973@gmail.com

Islom Karimov nomidagi Toshkent davlat

texnika universiteti, katta o'qituvchilari

Baxronov Samandar

Islom Karimov nomidagi Toshkent Davlat texnika universiteti o'quvchisi

Annotatsiya. Ushbu maqolada global isish jarayonining dunyo va ayniqsa Markaziy Osiyo hududida suv resurslariga ta'siri ilmiy jihatdan tahlil qilinadi. Atmosfera haroratining oshishi muzliklarning tez erishi, yog'ingarchilik rejimining o'zgarishi hamda bug'lanish jarayonining kuchayishiga olib kelmoqda. Natijada daryo va yer osti suvlarining tabiiy to'lishi kamayib, suv tanqisligi tobora kuchaymoqda. Maqolada suv tanqisligining qishloq xo'jaligi, sanoat, aholi turmushi va ekologik tizimlarga ta'siri ochib beriladi. Shuningdek, O'zbekiston sharoitida suv resurslarini boshqarishdagi muammolar, mavjud siyosatlar va ularni takomillashtirish yo'llari yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, global isishga moslashish va suvdan oqilona foydalanish strategiyalarini ishlab chiqish barqaror rivojlanishning muhim sharti hisoblanadi.

Kalit so'zlar: global isish, suv tanqisligi, iqlim o'zgarishi, suv resurslari, barqaror rivojlanish, ekologik xavfsizlik, Markaziy Osiyo.

Bugungi kunda global isish insoniyat duch kelayotgan eng dolzarb ekologik muammolardan biri hisoblanadi. Atmosferadagi issiqxona gazlari miqdorining ortishi natijasida Yer sharining o'rtacha harorati oshib bormoqda. Bu jarayon tabiatdagi ko'plab muvozanatlarni buzmoqda, xususan, suv aylanish tizimiga bevosita ta'sir ko'rsatmoqda. Suv resurslari esa inson hayoti, qishloq xo'jaligi,

sanoat va energetika uchun muhim strategik resursdir. Shu sababli global isish va suv tanqisligi o'rtasidagi bog'liqlikni o'rganish dolzarb ahamiyat kasb etadi.

Global isishning asosiy sababi inson faoliyati natijasida atmosferaga chiqarilayotgan karbonat angidrid, metan va boshqa issiqxona gazlaridir. Energetika, transport, sanoat va qishloq xo'jaligi sohalari bu jarayonda yetakchi rol o'ynaydi. O'rmonlarning kesilishi ham karbonat angidridni yutish imkoniyatini kamaytiradi va global isishni kuchaytiradi.[1]

Global isish suv aylanishining barcha bosqichlariga ta'sir etadi: bug'lanish tezlashadi, yog'ingarchilik hududlar bo'yicha notekis taqsimlanadi, muzliklar qisqaradi. Natijada ayrim hududlarda suv toshqinlari kuchaysa, boshqa hududlarda qurg'oqchilik kuchayadi. Ayniqsa, muzliklardan oziqlanadigan daryolar uchun bu juda xavfli holatdir.

Markaziy Osiyo mintaqasi iqlim o'zgarishiga juda sezgir hudud hisoblanadi. Amudaryo va Sirdaryo havzalarida joylashgan muzliklar so'nggi o'n yilliklarda keskin kamaymoqda. Bu esa kelajakda daryolarning suv hajmi kamayishiga olib keladi. O'zbekistonda esa qishloq xo'jaligi asosan sug'orishga tayanadi. Suv tanqisligi paxta, g'alla va boshqa ekinlar hosildorligiga salbiy ta'sir ko'rsatmoqda.

Suv tanqisligi ichimlik suvi yetishmovchiligi, sanitariya sharoitining yomonlashuvi, kasalliklarning ko'payishi va ijtimoiy muammolarning kuchayishiga olib keladi. Bundan tashqari, ekologik tizimlar izdan chiqib, biologik xilma-xillik kamayadi.

Muammoni yumshatish uchun quyidagi choralar muhim ahamiyatga ega:
suvni tejovchi texnologiyalarni joriy etish (tomchilatib sug'orish);
suv hisobini yuritish va monitoringni kuchaytirish;
qayta tiklanuvchi energiya manbalariga o'tish orqali issiqxona gazlarini kamaytirish;
aholining ekologik savodxonligini oshirish.[2]

Sugʻorishda tomchilatib, yomgʻirlatib va diskretli sugʻorish texnologiyalari suv sarfini sezilarli kamaytiradi. Bu usullar suyuqlikni toʻgʻridan-toʻgʻri oʻsimlik ildizlariga yetkazib, 30–50% suv tejash imkonini beradi.

Oʻzbekistonda suv-tejovchi texnologiyalar maydoni 1 million gektardan 1,6 million gektarga oshirildi. Bunday texnologiyalar bilan sugʻorishda 30–40% suv tejash mumkin.

Suv yoʻqotilishining oldini olish maqsadida kanallarni betonlash va taʼmirlash ishlari olib borilmoqda. Bu yondashuv orqali yillar davomida milliardlab kub metr suv tejalsa boʻladi.

Suv resurslarini ekologik, iqtisodiy va ijtimoiy jihatlarni hisobga olgan holda boshqarish yondashuvi xalqaro miqyosda qoʻllaniladi. Bu yondashuv suvdan foydalanishni rejalashtirish, barcha foydalanuvchilar manfaatlarini muvozanatlash va iqlim oʻzgarishiga moslashtirilgan siyosatni ishlab chiqishga asoslanadi.[3]

Xulosa qilib aytganda, global isish va suv tanqisligi bir-biri bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, ularning salbiy taʼsiri butun insoniyat hayotiga tahdid solmoqda. Ayniqsa, suv resurslariga qaram boʻlgan hududlarda bu muammo yanada keskin namoyon boʻladi. Shu boisdan, ilmiy asoslangan siyosat, xalqaro hamkorlik va innovatsion texnologiyalar asosida suv resurslarini muhofaza qilish muhim vazifa boʻlib qolmoqda.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR

1. Alimuhamedov R. Ekologiya va tabiatni muhofaza qilish. — T.: Fan, 2018. — 45–60-betlar.
2. Saidov A., Rasulov X. Iqlim oʻzgarishi va uning Markaziy Osiyoga taʼsiri. — T.: Ekologiya nashriyoti, 2020. — 88–102-betlar.
3. Rayimjonova G., Murodova S., Yahyoyeva N., Zaynutdinova D. “Analysis of Water Consumption in Uzbekistan” Yashil Iqtisodiyot va Taraqqiyot 567b